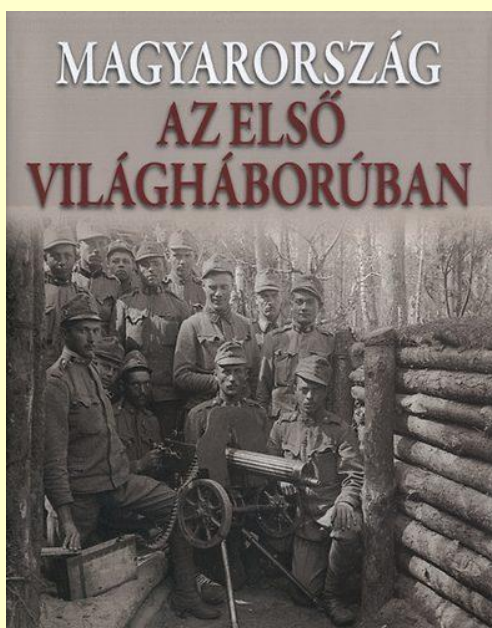

Lakatos Artur Egy új szemléletű könyv Magyar- ország első világháborús részvételé- ről

Romsics Ignác (szerk.): *Magyarország az
első világháborúban*

Romsics Ignác történész akadémikus nevéhez a mai magyar történetírásban nemcsak nagyszámú publikáció kapcsolódik, hanem ezek népszerűsége és kétségtelen magas szintű minőség is. Neve szinte garantálja, hogy az olvasó a jelen kötetrel is igencsak színvonalas munkát vehet kézhez.

A kötet Romsics Ignác tanulmánya mellett öt más, ugyancsak elismert és neves szerző – ifj. Bertényi Iván, Balla Tibor alezredes, Bonhardt Attila ezredes, a Hadtörténeti Levéltár volt igazgatója, Hajdu Tibor, Pollmann Ferenc, Romsics Gergely és Turbucz Dávid – írását tartalmazza.

A kötet értékét és minőségét egyáltalán nem rontja, hogy a szerzők ismeretterjesz-

tő stílusban fogalmaztak, hogy nincsenek benne lábjegyzetek – ugyanakkor megtaláljuk a főszövegben a forrásra való utalások, illetve illusztratív keretes szövegrészek, széljegyzet formájában mindvégig jelen vannak) és a kötet végén van könyvészeti lista is. És bőven található, a sok Romsics-könyvre jellemző gazdag illusztráció melléklet: képek, fényképek, szkennelt dokumentumok, amelyeknek nemcsak „színesítő” funkciója érvényesül, hanem ki is egészítik a leírt szöveget.

A kötetben 12 tanulmányt olvashatunk, amelyek tematikájukat tekintve jól elkülönülnek egymástól, hiszen különböző problémákra koncentrálnak. Az előszót követően ifj. Bertényi Iván összefoglaló jellegű bevezető tanulmánya szól az első világháború kiváltó okairól, elsősorban a dualista monarchia 1914-es belpolitikai és nemzetközi helyzetéből szemlélve a dolgokat. Kiváló munka a második tanulmány, Balla Tibor *Az Osztrák-Magyar Monarchia hadereje* című tanulmánya. Elsősorban szintézis jellegű, de ugyanakkor meglehetősen eredeti módon, kritikus szemmel nézve foglalja össze az Osztrák–Magyar Monarchia haderejére vonatkozó statisztikai és egyéb jellegű információkat is, konkrét esettanulmányokat és leírásokat is közöl, anélkül, hogy belefeledkezne a részletekbe – és ez által azt kockáztatná, hogy a leírás elveszítse általánosságban is jellemző vonásait. A tanulmány nem nélkülözi az összehasonlító módszert sem, így az olvasó ismereteket szerez a monarchiával szövetségben, vagy pedig éppenséggel ellenséges viszonyba levő nagy- és kishatalmak haderejéről, illetve stratégiáiról is. Az ezt követő négy írás annak a négy hadszíntérnek – a tengerit is hozzácsatolva ezek száma ötre nő – a bemutatása, amelyeken a Monarchia hadereje elsődlegesen érdekelte volt. Így Pollmann Ferenc a balkáni frontról ír (ami kezdetben a Szerbiaellenes háborút jelentette, majd az újabb

hadba lépő felek révén kiszélesedett). Ugyancsak ő ír az orosz frontról. Balla Tibor az olasz frontról, megint csak Pollmann Ferenc a román frontról, Turbucz Dávid pedig a vízen – az Adrián és a folyamokon – megvívott háborúról ír. Mindegyik fejezetnek/tanulmánynak megvannak a maga különlegesen erős pontjai, amelyek rendszerint túllépnek ismertetés szintjén. Például Turbucz Dávid írásából nyomon követhető Horthy Miklós karrierjének egy másodlagos vonala is.

Az eddig szóba került tanulmányok első sorban hadtörténeti jellegűek, az ezeket követőek viszont inkább politikatörténeti, vagy még inkább szocio-antropológiai jellegűek. Romsics Ignác *Háborús mindennapok – alulnézetből* c. írása a háborúnak a magyar társadalomban élő képét mutatja be, legelsősorban a frontokra vezényelt közkatonákra fókuszálva, a közkatonák emlékei, néhol pedig tudatosan szerkesztett emlékiratai tükrében. A *Hadifogságban* című fejezet/tanulmány szerzője Bornhardt Attila, a Hadtörténeti Intézet és Levéltár igazgatója, akinek munkáján meglátszik, hogy adminisztratív funkciója révén is első kézből juthatott hozzá a más különben egyáltalán nem egyszerű téma forrásanyagához. Tanulmánya jól strukturált: külön alfejezet szól az orosz, román, szerb, olasz, francia, angol és amerikai fogságba esett magyar katonák sorsának általános jellemzőiről, meghatározó tényezőiről, olyan módon, hogy mindvégig jelen van az összehasonlító elemzés metodológiája is. A szerző veszi a bátorságot ahhoz is, hogy egyéni következtetéseket vonjon le. Ezek egy része a problémát felületesen ismerő olvasók számára is nyilvánvaló, mások azonban olyan információkat foglalnak össze, amelyek vagy önmagukban véve is újak, vagy ismertek lehettek volna, de valami oknál fogva nem került még sor esetükben a konkrét következtetések levonására. Az elsőre példa lehet az, hogy a nyu-

gati hatalmak fogságába eső magyar katonák sorsa jóval jobb volt, mint az orosz, a szerb vagy a román fogságba kerülteké, a másodikra, hogy ez a különbség nem első sorban a rosszindulat, hanem a gazdasági és kulturális különbségek miatt állt elő. Új megállapítás az is, hogy az orosz polgárháborúban a kezdetben Kolcsak fehérhadserége keretein belül harcoló, cseh és kisebb mértékben szlovák hadifoglyokból megalakult csehszlovák légió brutális magyarellenessége indított sok magyar hadifoglyot arra, hogy beálljon a Vörös Hadseregbe. Hajdu Tibor tanulmánya, *A hátország*, két egymást követő módszertannal dolgozik: a tanulmány első felében, magának a szó szerint vett háborúnak az időszakában, a történelmi értelemben vett szocio-antropológiai módszertan határozza meg a tanulmány tartalmát, míg a második felében nagyobb teret kap a politikai események ismertetése: IV Károly trónra lépéstől 1918. október 17-ig, jobban mondva Tisza Istvánnak a háború elvesztését beismertő nyilatkozatáig. Ennek folytatása *A padovai fegyverszünet és a belgrádi katonai egyezmény* című a szakirodalomban sok ízben feldolgozott témát tárgyal – gondolunk itt Romsics Ignác, Ormos Mária, Raffay Ernő és mások munkásságára. A tanulmány az első világháborút követően kialakult helyzetben a magyar diplomácia kényszerpályáját foglalja össze röviden. A kötetet Romsics Gergely, *Az első világháborús magyar emlékezetkultúra* című, igencsak elgondolkodtató tanulmánya zárja.

A kötet kiadásának az volt a célja (miként erre az előszó is utal), hogy minél átfogóbb kép kialakítását segítse elő Magyarország első világháborús részvételéről a magyar köztudatban. Véleményem szerint az nagymértékben sikerült, és a szerkesztő, a szerzők és az őket támogató háttérintézmények és programok igencsak sikernek könyvelhetik el a kötetet. Ezzel együtt úgy

gondoljuk, hogy van még helye a témában a további kezdeményezéseknek, hiszen igen valószínűtlen, hogy az ebbe rejlő lehetőségeket valaha is maximálisan ki lehessen aknázni. A kötet azonban az új kezdeményezések számára is kiindulási pontot és referenciát képezhet.

Romsics Ignác (szerk.): *Magyarország az első világháborúban*. Kossuth Kiadó – Hadtörténelmi Intézet és Múzeum, 2010, Budapest. 200 oldal. ISBN: 9789630964937